

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ У МЕЖАХ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОЄКТУ

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7127>

БОГДАНЕЦЬ-БІЛОСКАЛЕНКО

Наталія Іванівна

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу навчання мов
національних меншин та зарубіжної
літератури Інституту педагогіки
Національної академії
педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

Лідія Іванівна ТКАЧЕНКО

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу інтелектуального розвитку
дитини Інституту обдарованої
дитини Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна*

Анотація. У статті стисло окреслено питання науково-методичної співпраці українських і польських науковців і педагогів на основі укладених угод про спільну діяльність у створенні єдиного Європейського освітнього простору. Схарактеризовано основи діяльності Фонду «Prosvita» у Республіці Польща, створеного у на вимогу часу у 2015 році, що об'єднав українців національної меншини на польських землях.

Зазначено про системні міжнародні зв'язки українських науковців і польських освітян-практиків, що опікуються освітою дітей української меншини у Республіці Польща. Зокрема привернено увагу до зусиль українських науковців у поширенні сучасної методології і конкретних методик, що стосуються вивчення української мови і літератури, напрацьованих науковцями Інституту педагогіки НАПН України. Описано зустрічі науковців Інституту педагогіки НАПН України з освітянською спільнотою української діаспори у межах співпраці протягом 2024 року. Йдеться також про перспективи міжнародної співпраці в напрямі створення підручників, розроблення змісту навчання української мови, підходів та принципів для учнів української діаспори у Республіці Польща.

Ключові слова: міжнародна співпраця; українська національна меншина в Польщі; зміст навчання української мови; методика викладання української мови; підручники; посібники.

У жовтні 2022 року відбувся перший Український освітній конгрес у Польщі, який ініціював польський Фонд «Prosvita». Конгрес відбувся на базі Початкової школи № 8 імені Лесі Українки з українською мовою навчання у Бартошицях та Ліцею в містечку Ґурові-Ілавецькому. У роботі Освітнього конгресу від Інституту педагогіки НАПН України взяла участь науковий працівник Наталія Богданець-Білокаленко.

Зазначимо, що Діяльність науковців Інституту педагогіки НАПН України, як й інших наукових установ НАПН України безумовно спирається на основоположні принципи науково-організаційної і наукової діяльності, закладені у Статуті Національної академії педагогічних наук України (НАПН України, 2022), Стратегії розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2023–2027 роки (НАПН України, 2023), а також триває у руслі Стратегії інтернаціоналізації Національної академії педагогічних наук України на 2021–2025 рр. (Курбатов, 2021). У цих документах приділено значну увагу активізації міжнародного співробітництва та вивченню передового світового і європейського досвіду, а також участі НАПН України, її наукових установ та університету в міжнародних дослідницьких та освітніх проєктах і програмах, зокрема в програмі Європейського Союзу Еразмус+ та в рамковій програмі Європейського Союзу з науки та інновацій «Горизонт Європа» на 2021–2027 рр. й ін.

Вочевидь поштовхом до організації Конгресу слугувало загострене сприйняття української національної окремішності, спричинене повномасштабною агресією рф в Україні не лише українцями — громадянами України, а й українською національною меншиною у Польщі. Заяви лідера рф про «один народ», політика геноциду українців на окупованих територіях сколихнули свідомість українців Польщі й активізували українську діаспору не лише до підтримки України, а й до дій з утвердження етнічної ідентичності. Тут само зазначимо, що Фонд «Prosvita» був заснований 2015 року як відповідь на вторгнення рф на територію України та анексію Криму у 2014 р.

Фонд «Prosvita» зореєстрований у м. Валч, (Республіка Польща) та є незалежною, некомерційною, неурядовою організацією. Назва фонду відсилає до українського освітнього, культурного, громадянського та соціального товариства «Просвіта», заснованого 1868 року у Львові, що опікувався питаннями підвищення української національної свідомості, організацією та підтрим-

кою українського об'єднавчого руху, розвитком читання, організацією бібліотек, громадських центрів, проведенням наукових досліджень, створенням хорів та оркестрів. Засновники Фонду (Голова Ради Фонду «Prosvita» Марек Сирник) декларують: «Ми хочемо не лише продовжувати цю діяльність, а й показати, що ми — сучасна українська меншина в Польщі — попри різні історичні події та життя в зовсім інші часи та умови — становимо нерозривну спадкоємність: традицій та волі розвивати свою ідентичність» (Fundacja Prosvita, 2015).

Тут неможна обійти увагою і настановні принципи діяльності Фонду «Prosvita» у частині, що стосується збереження етнічної ідентичності і міжнародних стосунків, окреслених у статуті громадського об'єднання. У документі задекларовано дії щодо збереження національних традицій, культивування культури та підтримання української національної, громадянської та культурної свідомості національної меншини у Польщі; дії щодо міжнародної інтеграції, особливо європейської інтеграції, розвитку контактів та співпраці між товариствами; дії щодо розбудови громадянського суспільства та розвитку самоврядування. (Fundacja Prosvita, 2020).

На Освітньому конгресі порушувалися питання освіти як дітей української меншини, так і освіти дітей, які змушені були виїхати у Польщу на початку повномасштабної агресії рф в Україну. Наголосимо, що школи Польщі з початком війни в Україні прийняли на навчання велику кількість дітей з України — і це було значною підтримкою для українських учнів та їх родин. 27 жовтня 2022 року укладено Угоду про співпрацю між Інститутом педагогіки НАПН України і Початковою школою № 8 імені Лесі Українки з українською мовою навчання у Бартошицях (директор школи Любомира Тхір).

Педагоги української діаспори потребують постійної методичної підтримки з окремих аспектів навчання української мови, розкриття змін до нового правопису та застосування його на практиці, а тому постійними є методичні семінари, що їх проводять українські науковці.

Польські колеги виявляють неабиякий інтерес до методики викладання рідної мови (у нашому випадку української) у школах / групах з навчання мовами національних меншин, зокрема українською. Саме розроблення відповідних підходів і методик і є завданням і предметом опіки науковців відділу навчання української мови та літератури і навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України.

Завідувач відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури, професор Наталія Богданець-Білооскаленко співпрацює зі Школою імені Лесі Українки на постійній основі: проводить методичні семінари для вчителів української мови і літератури, відвідує уроки, бере участь у методичних нарадах педагогічного колективу.

З 2020 року, зокрема у співпраці з Фондом «Prosvita» у Валчі для українських шкіл у Польщі та пунктів з вивчення української мови було видано п'ять Зошитів для практичної роботи «Подорож Україною» (по одному на рік). Наразі заплановано видання Букваря та Читанки — з цього питання тривають перемовини з Міністерством народної освіти Республіки Польща.

В Інституті педагогіки Національної академії педагогічних наук України у межах планової теми у 2020-2021 роках було зреалізовано експериментальну методику навчання української мови як другої учнів початкової школи, створено і видано підручник «Українська мова і читання для учнів шкіл з польською мовою навчання в Україні», 3 і 4 класи (автор Н. Богданець-Білооскаленко). Мето-

дичний апарат підручників спирається на компетентнісно-орієнтований і текстоцентричний підходи та принципи комунікативної спрямованості, діалогу між суб'єктами навчання, соціокультурної відповідності — саме ті інноваційні складники, на яких ґрунтується сучасна дидактика навчання предметів гуманітарного циклу (Богданець-Білооскаленко, 2014; Богданець-Білооскаленко, 2020).

Напрацювання українських науковців складають серйозний інтерес для освітніх центрів української діаспори за кордоном. Це й спричинило новий виток інтенсивної співпраці українських педагогів-науковців з польськими педагогами-практиками. З 21 по 27 червня 2024 року в місті Валч з ініціативи голови Ради Фонду «Prosvita» Марєка Сирника працювала робоча група з проектування та реалізації змісту навчання української мови української національної меншини. У роботі групи взяли участь завідувачі відділів навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури і навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України, професори Наталія Богданець-Білооскаленко та Олена Горошкіна. У складі групи працювали і польські вчителі: Любомира Тхір — директор школи з українською мовою навчання імені Лесі Українки (м. Бартошиці), Петро Табака — вчитель української мови (м. Ольштин), Марічка Стець — вчителька початкових класів школи з українською мовою навчання імені Маркіяна Шашкевича (м. Перемишль), Катерина Добрянська — вчитель української мови в класах з навчанням українською мовою (м. Гданськ), Мирослава Ганаско — учитель української мови (м. Битів), голова Правління Фонду й учитель української мови Христина Сирник.

Під час засідань було з'ясовано коло спільних проблем, що їх потрібно опрацювати спільно українським ученим і польським освітянам, зок-

рема надання освітньому процесу комунікативної спрямованості, вихід навчання української мови за межі уроків, підготовка учнів до міжнародного оцінювання PISA. Предметом особливої уваги стало впровадження в освітній процес компетентісно орієнтованих завдань, досвід розроблення яких накопичено в Інституті педагогіки НАПН України.

Під час навчальних сесій українські науковці ознайомили польських учителів з особливостями методичної роботи; польські колеги представили власний досвід роботи з учнями різних вікових груп. Особливу увагу було приділено аналізу змісту і принципів практичної діяльності учнів — побудові робочих зошитів з української мови.

Особливі дискусії викликала проблема методичної адаптації змісту навчання української мови для здобувачів освіти української національної меншини в Республіці Польща. У результаті дійшли згоди про виважене структурування інформації в навчальних книжках з урахуванням вікових особливостей дітей, міжмовних зв'язків і

соціокультурного контексту.

Спільними зусиллями було розроблено Концепцію навчального видання з української мови та літератури для здобувачів освіти української національної меншини в Республіці Польща, яку буде представлено для затвердження в Міністерстві народної освіти Республіки Польща.

24 червня 2024 р. відбулася зустріч українських науковців Інституту педагогіки НАПН України та польських педагогів із бургомістром міста Валч, який виявив неабиякий інтерес до проблем освіти української національної меншини на теренах Польщі.

Невідкладні завдання виконано. Попереду ще багато спільної діяльності: проведення семінарів, методична підтримка роботи польських колег, оновлення змісту навчання для учнів шкіл / класів з української мовою навчання з урахуванням

актуальних потреб дитини і суспільства. Імовірно доведеться укласти нові угоди, розширюючи коло міжнародної діяльності, що є закономірним на нинішньому етапі опанування стандартів освіти Європейського Союзу. Проте шлях визначено, і кожний крок на ньому наближає до спільного цивілізаційного майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Богданець-Білокаленко, Н.І. (2014). *Проблема формування особистості у змісті підручників з читання для початкової школи (50-ті роки XIX ст. – 50-ті роки XX ст.)*: монографія. Київ: НВФ Славутич-Дельфін. 150 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713643/>
- Богданець-Білокаленко, Н.І. (2020). *Українська мова та читання: підручник для 3 класу з навчанням польською мовою закладів загальної середньої освіти*. Київ: КОНВІ ПРИНТ. 100 с. <https://undip.org.ua/library/ukrainska-mova-ta-chytannia-pidruchnyk/>
- Курбатов, С.В. (2021). Про затвердження Стратегії інтернаціоналізації Національної академії педагогічних наук України на 2021–2025 роки. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(1), 1-7. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-2-4>
- Національна академія педагогічних наук України. (2022). *Статут Національної академії педагогічних наук України. (Нова редакція)*. <http://naps.gov.ua/ua/about/statutes/>
- Національна академія педагогічних наук України. (2023, 7 квітня). *Стратегія розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2023-2027 роки*. https://naps.gov.ua/uploads/files/sod/2023/strategy_2023-2027.pdf
- Fundacja Prosvita. (2015). *Strona internetowa. 2015-2025*. <https://prosvita.org.pl/>
- Fundacja Prosvita. (2020). *Statut Fundacji "Prosvita. Tekst jednolity po zmianach z dnia 2 kwietnia 2020 r. Postanowienia ogólne*. Towarzystwo Prosvita. <https://prosvita.org.pl/zdjecia/dok/statut.pdf>

**SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL CONSULTATIONS
WITHIN THE POLISH-UKRAINIAN PROJECT»****Natalia Bogdanets-Biloskalenko***DSc in Education, Professor, Head of the Department of Teaching National Minority Languages and Foreign Literature of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine***Lidiia Tkachenko***PhD in Education, Senior Researcher, Leading Research Fellow of the Department of Intellectual Development of Personality, Institute of the Gifted Child of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Abstract. *The authors of the paper briefly outline the issues of scientific and methodological cooperation between Ukrainian and Polish researchers and teachers, based on signed agreements on joint activities towards the creation of a common European Educational Space. The authors provide the foundational activities of the "Prosvita" Foundation in the Republic of Poland, established in 2015 in response to contemporary needs, which has united the Ukrainian national minority in Poland.*

The authors note the systemic international ties between Ukrainian scholars and Polish educators-practitioners who are responsible for the education of children from the Ukrainian minority in the Republic of Poland. In particular, they draw attention to the efforts of Ukrainian researchers in disseminating modern methodology and specific methods related to the study of the Ukrainian language and literature, developed by scholars of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences (NAES) of Ukraine. They describe meetings between researchers from the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine and the educational community of the Ukrainian diaspora as part of their cooperation during 2024. The article discusses the prospects for international cooperation in creating textbooks, developing Ukrainian language curriculum content, approaches and principles for students of the Ukrainian diaspora in the Republic of Poland.

Keywords: *international cooperation; Ukrainian national minority in Poland; Ukrainian language curriculum content; methodology of teaching the Ukrainian language; textbooks; manuals.*

Дата публікації: 6 червня 2025 р.